

Agarisch natuurbeheer en weidevogels in het Binnenveld

Uitvoeringsplan voor weidevogelbeheer - met de boeren,
natuurorganisaties en vrijwilligers werken aan
biodiversiteit in het Binnenveld.

Maart 2020

Willem Rienks
Henk van Paassen
Otto Vloedgraven
Nicoline van der Windt

Met input van Roelof de Jong en de boeren, terreinbeheerders en vrijwilligers in het Binnenveld.

Inhoud

1 Inleiding	5
2 Analyse	7
De Landbouw is veranderd	7
De inrichting van het gebied is veranderd	7
Weidvogelstand dynamisch en stabiel in grote lijnen.....	8
Doorkijk naar de nabije toekomst – druk neemt toe	9
Weidevogel potentieel	10
3 Deelgebieden	11
Noord – Maanderbroek / Dragonderweg - Kade	11
WUR – Wageningen	11
Slagsteeg – Veensteeg	12
Centrale deel Binnenveld – TBO gebied.....	13
Boeren langs natuur – Kooiweg Werftweg	13
Boeren Maatsteeg zuid – Grift	13
Maatsteeg Midden – boerennatuurblok van 24 ha	14
Veenweg Achterberg.....	15
Flank – Achterberg	15
Haarweg-Haarwal	16
4 Synthese	17
Veel Boeren zetten zich in voor weidevogels	17
Verdienmodel van de boer ligt in goed ruwvoer	17
Legselbeheer alleen is niet – meer - genoeg	17
Basisbiotoop op orde brengen	18
Kuikenfase verdient meer aandacht	20
Vergoedingen en wil bij collectieven is beschikbaar	20
Natuurontwikkeling en openheid als grote kans	21
Aaneengesloten middengebied – weidevogelkerngebied?	21
Weidevogelkansgebied	21
Maissatellieten optimaliseren.....	21

Als doorkijk naar de toekomst: strategie	23
5 Uitvoering.....	24
Breng het basisbiotoop op orde en blijf beheren.....	25
Zet in op restrictief ruimtelijke beleid	25
Legselbeheer succesvol, graag voortzetten	26
Ook kuikenbiotoop belonen / boeren werven	26
Weidevogelbeheer als echt verdienmodel	27
Experimenteer meer, begin klein.....	27
Eenduidiger monitoren.....	28
Beter communiceren, snel kunnen schakelen	29
Waardering Geven.....	29
Nieuwe allianties voor grond	29
Conclusie / discussie	31
Bijlage 1 – Lonend verdienmodel	33
Bijlage 2 – Uitvoeringsparagraaf	34

1 Inleiding

Het Binnenveld – centraal gelegen tussen vier gemeenten met samen circa 250 duizend inwoners - is vanouds een rijk weidevogelgebied. In het weidevogelplan van 2009 wordt gerefereerd aan een kaart uit de jaren zestig van de vorige eeuw waarop in het Binnenveld landelijk de hoogste gruttodichtheden werden bereikt. Velen kennen ook de verhalen dat zo'n honderd jaar geleden het eerste kievitsei enkele jaren achtereen in de omgeving van Wageningen werd gevonden. De Friezen, die eigenlijk altijd het eerste ei in Nederland vonden, konden dat niet geloven. Ook in die tijd moet het Binnenveld een goed weidevogelgebied zijn geweest. Het Binnenveld is in het verleden niet aangewezen als weidevogelkerngebied en de middelen die daarbij horen vanuit het ANLB dat door de provincies wordt gecoördineerd, ontbreken grotendeels. Desondanks is met de inzet van boeren, vrijwilligers, loonwerkers, agrarische natuurverenigingen, gemeenten en grondeigenaren de weidevogelstand in het gehele gebied min of meer op peil gebleven. Met de beperkte – financiële - middelen is dat een hele prestatie.

Binnen het Binnenveld lijken tussen deelgebieden wel substantiële verschuivingen op te treden in de populaties. Sommige gebieden vertonen een neerwaartse trend en andere juist opwaarts. Soms is de oorzaak min of meer aanwijsbaar en worden leefgebieden meer of minder geschikt. Andere keren is het subtieler en is een duidelijke oorzaak niet zonder meer aan te wijzen.

Goed beheer van weidevogelpopulaties vraagt om veel inspanning van vooral boeren en vrijwilligers. Gelet op de beperkte financiële middelen en de druk op boereninkomens en -tijd is een planmatige aanpak gewenst. Het weidevogelplan van 2009 bood een goede basis. Echter in het gebied zijn vele veranderingen opgetreden. Denk daarbij aan veranderend grondeigendom, verdere verstedelijking van Veenendaal en Wageningen, ander landgebruik en beheer zoals op de terreinen van WUR / Unifarm met strokenteelt, andere regelgeving rondom derogatie en maisteelt, natuurontwikkeling in het hart van het Binnenveld, de kap van bomen, enzovoorts. Naast deze min of meer fysiek zichtbare veranderingen is er ook duidelijk meer publieke aandacht vanuit de maatschappij voor de relatie natuur en landbouw. Dit uit zich in visies van diverse overheden, onderzoeksrapporten en studies en voorzichtig ook in concrete instrumenten. Voorbeelden hiervan zijn meer budget voor weidevogelbeheer in het ANLB, inspanningen van de collectieven, stappen naar een beloningssysteem bij de zuivelverwerkers voor duurzaamheid waaronder biodiversiteit, de legselvergoeding vanuit de gemeenten rond het Binnenveld en mogelijkheden voor groenfinanciering. Of de maatschappelijke aandacht doorzet in daadwerkelijk een nieuwe verdienmodel voor boeren is nog de vraag, maar er lijken nieuwe mogelijkheden te ontstaan.

Gelet op al deze veranderingen in fysieke zin en qua maatschappelijk kader heeft de Stuurgroep Weidevogels Binnenveld besloten tot een herziening van het weidevogelplan tot een plan dat pro-actief inspeelt op deze veranderingen. Een plan dat de kansen probeert te verzilveren en de bedreigingen probeert te minimaliseren.

Weidevogelbeheer is een zaak van lange adem en van inzet van vele partijen. De gedrevenheid en ambitie bij deze partijen is er en dit hebben we dan ook gebruikt om dit weidevogelplan met ambitieuze en realiseerbare

doelen voor de komende jaren en gericht op de uitvoering op te stellen. De brede samenstelling van de stuurgroep weidevogelplan Binnenveld straalt dit ook uit.

Dit plan is meer inclusief en meer multidisciplinair dan het vorige plan. Er is breed geconsulteerd bij alle betrokken partijen, zodat er een goede analyse kon plaatsvinden, een scala aan maatregelen werd bekeken op de effectiviteit voor de vogels en de inpasbaarheid bij boeren en andere grondgebruikers en zicht werd geboden op de kosten van uitvoering en organisatie.

Het hoofddoel van het project was om op gebiedsniveau van het Binnenveld samen met partijen de ambities en bijbehorende passende maatregelen voor het toekomstig weidevogelbeheer op te stellen. Bij deze ambities hoort een budget, periodieke evaluatie of de doelen gehaald worden en een organisatie die de uitvoering van alle partijen in zicht houdt cq coördineert. Dit is samengebracht in dit document Uitvoeringsplan Weidevogels Binnenveld 2020-2026. Dit is de basis voor een planmatig weidevogelbeheer voor de komende jaren.

Een belangrijk bijkomend doel is dat de partijen die betrokken zijn bij het weidevogelbeheer samen dit proces doorlopen waarin inzicht ontstaat in elkaars ambities en elkaars randvoorwaarden ten aanzien van het weidevogelbeheer, zodat ze samen vanuit wederzijds respect kunnen bouwen aan groeiende weidevogelpopulatie in het Binnenveld.

2 Analyse

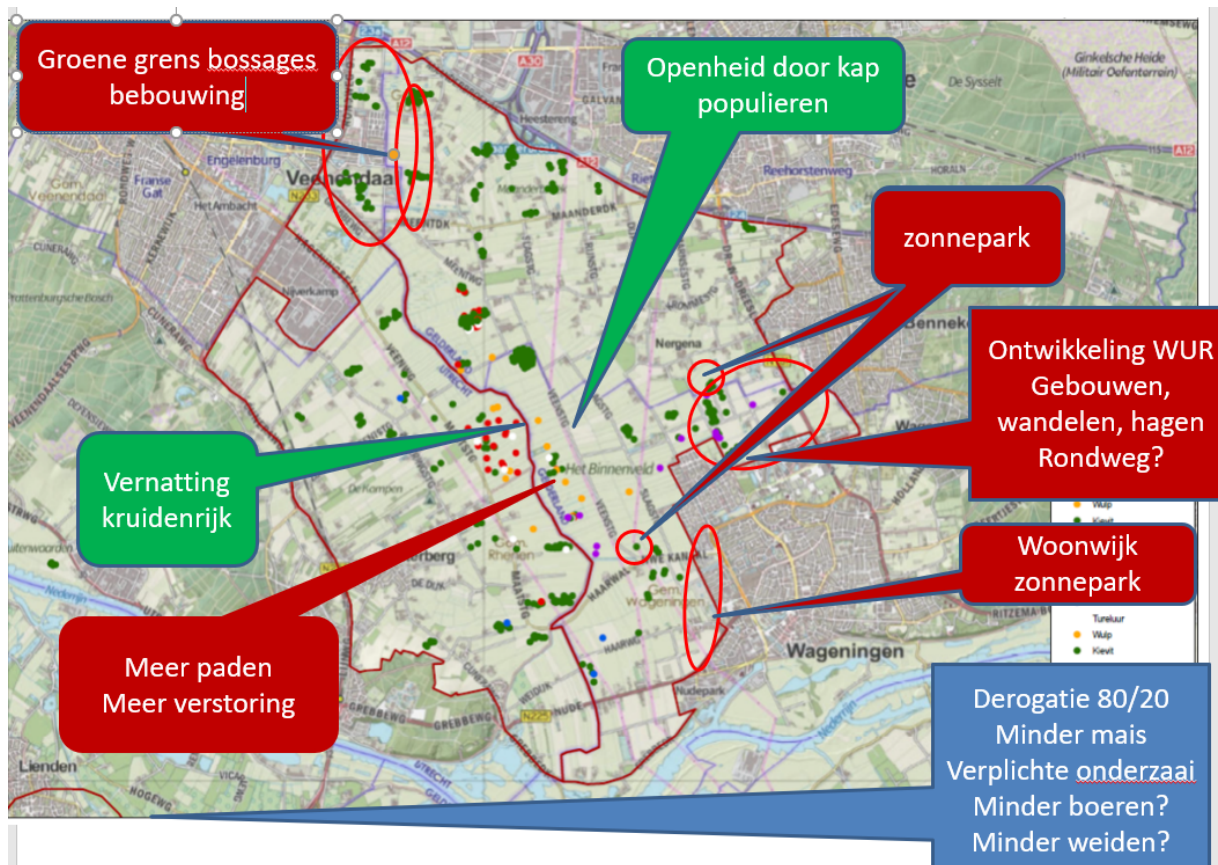
De afgelopen jaren hebben er veel ontwikkelingen in de landbouw en in de inrichting van het Binnenveld plaatsgevonden die effect hebben gehad op de stand en de verspreiding van weidevogels in het gebied. Welke trends zien we voor de toekomst op de kortere en de langere termijn? En wat kan dat voor gevolgen hebben voor de weidevogels in dit gebied?

DE LANDBOUW IS VERANDERD

- Op basis van CBS gegevens blijkt dat weidegang in de gemeenten Ede, Rhenen, Wageningen en Veenendaal de afgelopen 10 jaar is afgenomen. Uit de keukentafelgesprekken blijkt dat veel boeren wel weiden, net name op huiskavels. Rondom Veensteeg/Slagsteeg waar vooral veldkavels liggen, wordt minder geweid, maar dat was voorheen ook al zo.
- Er wordt sinds enkele jaren geleden minder mais geteeld door de aangepaste derogatie. Veel bedrijven hebben daarom nu 20 in plaats van 30 procent mais in hun bouwplan.
- Verplichte groenbemester is gekomen.
- Er is meer tijdelijk grasland en dus meer nieuw grasland, zo blijkt ook uit de statistieken. Er lijken de laatste jaren meer aardappelen te worden geteeld in het Binnenveld.
- Er zijn minder, maar wel grotere agrarische bedrijven. Veel melkveehouders zijn gestopt, ook in de afgelopen jaren. Er zijn nog maar weinig melkende melkveehouders over in het Binnenveld; nog zo'n 25 tot hooguit 30 die grond hebben in het weidevogelgebied. Die melkveehouders zijn belangrijk voor het welslagen van de toekomst voor de weidevogels.

DE INRICHTING VAN HET GEBIED IS VERANDERD

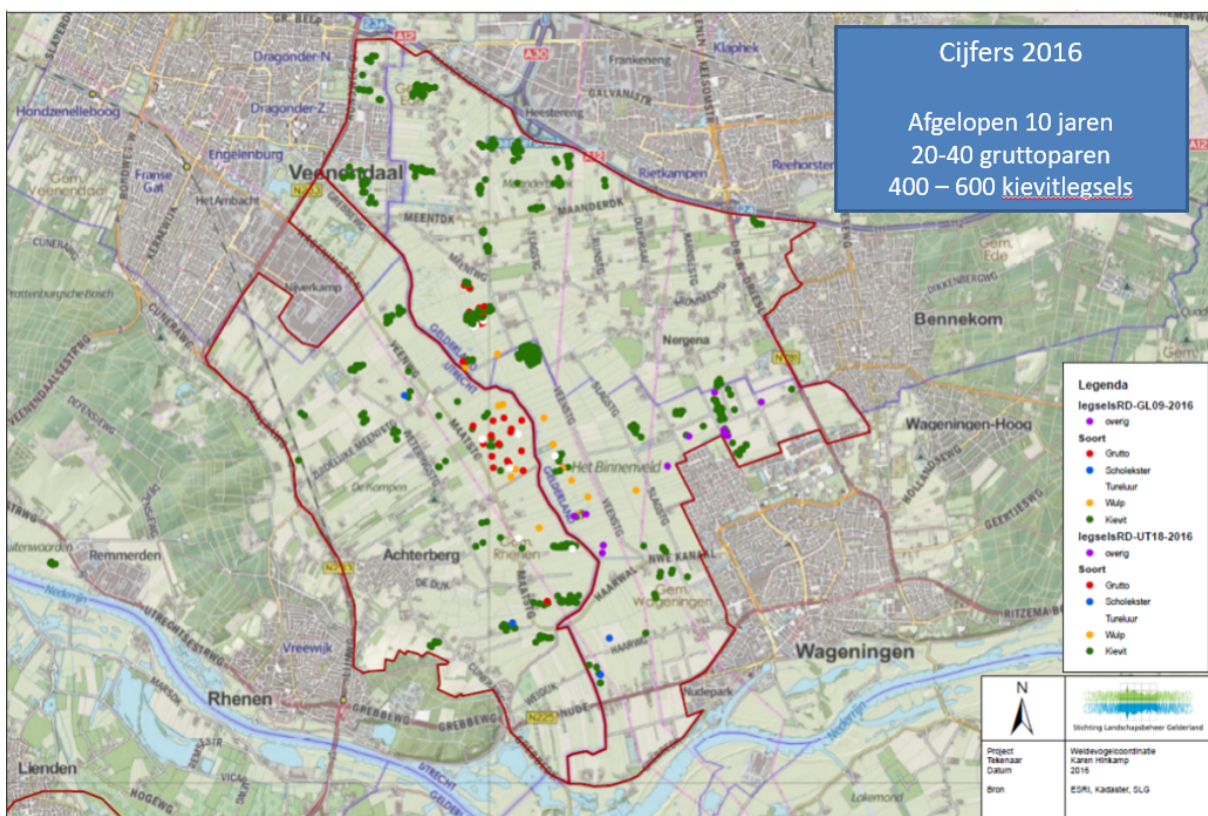
- Er is meer bebouwing, meer recreatie; er zijn meer mensen met honden en fietsen en wandelaars in het gebied dan 10 jaar geleden, waardoor meer verstoring optreedt.
- Een aantal goede weidevogelgebieden, zoals bij Veenendaal ten westen van de Dragonderweg -met zeker 50 paar Kievit en enkele paren grutto's- zijn inmiddels verdwenen door woningbouw. Ook de ontwikkeling van de Groene grens heeft, als bij-effect, goede weidevogelgebieden opgeslokt. Ook Dragonderweg Noord – met de afgelopen jaren zeker 20 broedparen weidevogels - staat op de nominatie om bebouwd te worden.
- Er is meer beplanting gekomen, zoals de "groene grens" bij Veenendaal, opschietende bomen in en aan randen van huidige weidevogelgebieden, de openheid is daardoor afgenomen en predatoren krijgen daarmee een beter biotoop.
- De hoge beplanting is verwijderd in het centrale deel van het Binnenveld. Hierdoor is er meer openheid, wat in beginsel gunstig is voor weidevogels.
- In het centrale deel heeft natuurontwikkeling plaatsgevonden; een deel is veel natter geworden en het beheer is gericht op openheid, en dat is in beginsel gunstig voor weidevogels.

WEIDVOGELSTAND DYNAMISCH EN STABIEL IN GROTE LIJNEN

Door de oogharen geldt het onderstaande beeld voor de afgelopen tien jaren:

- Er is een sterke concentratie van - verschillende soorten - weidevogels in de kern van het Binnenveld. Daarbuiten op de flanken en in noord en bij de WUR zitten met name kieviten op akkerland.
- De kievitstand is redelijk op peil gebleven in Binnenveld Oost. Er zijn wel verschuivingen tussen deelgebieden. In Binnenveld West verliezen de flanken de laatste jaren duidelijk terrein. In Oost gaat het om delen van de WUR en daar waar veel gebouwd is waar de verliezen in broedparen plaatsvinden.
- De gruttostand in het centrale deel van het Binnenveld vertoont een voorzichtig stijgende lijn door bomenkap en natuurontwikkeling. Kaartjes en staatjes van de weidevogelcoördinatoren laten dit ook zien.
- De kievit toont een lichte achteruitgang, want er is hetzelfde aantal legsels op meer areaal. Het is echter zeker niet zo sterk dalend als elders in Nederland. In die zin is dus heel wat bereikt met vrijwilligers en boeren op boerenland.
- Op de terreinen van WUR is meer beplanting gekomen. Er is daardoor een verschuiving van kievit naar kalere en legere delen zichtbaar, en zijn er meer akkervogels bij de proefvelden direct achter de Campus.

DOORKIJK NAAR DE NABIJE TOEKOMST – DRUK NEEMT TOE

Ruimtelijke ontwikkelingen gaan door en de druk op het Binnenveld blijft onverminderd hoog. Dit zal ertoe leiden dat er direct of indirect effecten optreden richting het leefgebied voor de weidevogels.

- Er zijn diverse initiatieven voor zonneparken en windturbines op grondgebied van gemeente Ede en gemeente Wageningen. Voor Ede is uitgerekend dat op langere termijn meer dan driehonderd hectare zonneveld nodig is, waarvan een deel in het Binnenveld zou kunnen komen. Mogelijk op percelen waar in het verleden ook weidevogels hebben gebroed de afgelopen jaren en die belangrijk waren voor opgroeiende kuikens. Ook is in het kader van de RES gekeken naar zoekgebieden voor windturbines. Ook hier lijkt een aantal locaties in het Binnenveld in beeld. Naast het directe ruimtelijke effect zal er ook indirect een effect zijn doordat de druk op de grondprijs toeneemt en de ruimte voor boerenland schaarser wordt. Boeren moeten dus met minder grond hun vee voeren. Intensiever grondgebruik ligt dan voor de hand waardoor er in de bedrijfsvoering minder ruimte komt voor kruidenrijke randen of laat maaien.
- Toename van verstoring en meer recreatie in het gebied. Mensen rondom het Binnenveld maken graag gebruik van het gebied om te recreëren. Natuur en landschap zijn er om van te genieten en het boerenlandschap is prachtig. Dit gaat vooral via wandelen en fietsen maar ook in toenemende mate op andere manieren die soms ook verstoring zijn, zoals dronevliegen en quadrijden. Ook neemt de recreatieve ontsluiting van het gebied nog steeds toe. Vroeger waren grote delen van het gebied min of meer ontoegankelijk voor het grote publiek en daardoor grote delen van het jaar heel rustig. Met de komst van wandel- en fietspaden zal steeds vaker, door het jaar en over de dag, sprake zijn van verstoring: fietspad langs de Griff, wandelpaden in de nieuwe natuur en door het gebied rondom de

Groene Grens, gebruik van de kavelpaden over de terreinen van de Wageningen Universiteit in lunchpauzes door werknemers en in weekend door inwoners.

- De verstedelijking van de randen gaat naar verwachting verder door. Bij Veenendaal zullen in het kader van de ontwikkeling van Veenendaal Oost en de Groene Grens nog woningen gebouwd worden ten koste van een aantal gebieden met circa 20 à 40 paren kievit. Rondom Wageningen speelt het tracé van de nieuwe rondweg.
- Door derogatie en verplichte groenbemester blijft mais op niveau van maximaal 20% in het bouwplan. Dat betekent structureel minder potentiële kievitslocaties op de flanken en in een aantal deelgebieden in noord. Een aantal van die maispercelen ligt op voor de kievit ongunstige locaties tussen de coulissen. Omdat op maispercelen groenbemester moet, betekent dit dat ook deze minder geschikt zijn voor weidevogels. De geschiktheid voor de weidevogels van deelgebieden noord en flanken zal naar verwachting verder onder druk komen te staan.

Kijkend naar de ontwikkelingen die op het Binnenveld af komen, is het niet ondenkbeeldig dat de weidevogels verder onder druk komen staan de komende jaren. De actieve zorg die er de afgelopen jaren is geweest voor de weidevogels, hun nesten en de kuikens, zal dan niet genoeg zijn om de weidevogelstand op het niveau te houden. Er is actieve sturing nodig zowel op het verbeteren van de het basisbiotop, als in planologische zin om het gebied te beschermen tegen verdere verstedelijking en verstoring.

WEIDEVOGEL POTENTIEEL

Weidevogels houden van een gebied dat voldoet aan aantal cruciale aspecten. Als deze samenkomen zijn gebieden geschikt voor weidevogels. Het gaat volgens de systematiek van Beheer op Maat (BOM) die ontwikkeld is door Wageningen Universiteit om:

- Openheid: open gebieden zonder bosjes, bomenrijen en rietlanden hebben de voorkeur.
- Vocht: weidevogels houden van natte weilanden en van akkers in het voorjaar en in de kuikenperiode.
- Rust / weinig verstoring: hoe rustiger hoe beter; bomen en ruigtes moeten afwezig zijn in verband met predatie.
- Mate van gewasgroei: open niet te dicht gewas heeft de voorkeur.

Voor weidevogels is er aantal positieve ontwikkelingen geweest in het hart van het Binnenveld. Vernatting en meer openheid bieden kansen voor meer kritische soorten weidevogels zoals grutto en tureluur. Mogelijk kan ook op termijn de zeldzame watersnip hier een broedgebied vinden. Het moet zich nog uitwijzen hoe zich dat zal ontwikkelen. Er liggen kansen, mits de openheid gewaarborgd blijft.

Aan de randen van het Binnenveld is het lastiger. Woningbouw, nieuwe wegen, zonneweides en verstoring zetten daar weidevogels verder onder druk. Door derogatie is er minder mais en de verplichte groenmester zorgt er voor dat die maispercelen die er zijn minder geschikt zullen zijn voor broedende vogels. Zonder maatregelen zal hier de kievitstand verder onder druk komen te staan. Voor grutto en tureluur zijn deze gebieden momenteel al nauwelijks geschikt.

3 Deelgebieden

Voor het maken van dit weidevogelplan is het Binnenveld verdeeld in tien deelgebieden, die min of meer samenhangend zijn. In elk van die gebieden is gesproken met boeren en/of terreinbeheerders en vrijwilligers. Er is in beeld gebracht welke ontwikkelingen er zijn geweest in de weidevogelstand en er is gekeken welke mogelijkheden men ziet om verbeteringen door te voeren om de weidevogels te ondersteunen.

NOORD – MAANDERBROEK / DRAGONDERWEG - KADE

Er is gesproken met zes boeren en twee vrijwilligers.

Her en der is er weidend vee maar het aantal weidende boeren is zeer beperkt.

De boeren zijn gedreven en passen goed op de vogels. Ze zien ze ook in het voorjaar, maar kuikens zien ze weinig. Kieviten zitten vooral op de maispercelen. De kuikens zien de boeren tijdens het landwerk vooral in greppels en langs slootkanten en plasdras stukken, zoals 'dompeltje' en op de natte graslanden van de Groene Grens.

De afgelopen 10 a 20 jaar is veel goed en nat weidevogelgebied verdwenen ten westen van de Dragonderweg. Het gaat om zeker 50 broedparen van de kievit en ook meerdere grutto's. Verdere nieuwbouw zal hier nog van circa 20 broedparen kievit het biotoop wegnemen. Daarmee lijkt de kievit en grutto voorgoed van Veenendaals grondgebied te verdwijnen.

Verbeteropties voor weidevogels in het Maanderbroek liggen erin om het bosje met beplanting achter de Wolfsdijk te verwijderen en om te zetten in plasdras en kruidenrijk grasland. De boer wil hier wel (graag) aan meewerken. Dit bosje heeft een kern als een soort eendenput. Hiermee wordt een groot gebied ineens geschikt en komt er zeker 20 ha open weidevogelgebied bij. Enkele boeren passen in dit deelgebied naar tevredenheid laat inzaaien van mais toe. Andere boeren geven aan dit niet te willen en op tijd (vroeg) te willen inzaaien, gelet op het gegeven dat voor 1 oktober de groenbemester er in moet. Kruidenrijke randen op geschikte plekken nabij de maispercelen zou het biotoop verder kunnen versterken. Eén boer doet aan uitgesteld bewerken van maisland.

Verbeteroptie bij de Dragonderweg-Kade ligt erin om op de overgang van de Groene Grens en het boerenland een zone open te houden met natte schraallanden en plas-dras percelen, die vanuit de maispercelen waar gebroed bereikbaar zijn. Deze natte percelen worden nu ook door de vogels goed gevonden. Opslag met wilgen en met riet zou dit verhinderen. Coöperatie Mooi Wageningen beheert de Groene Grens en in overleg met hen en de gemeente Ede zou dit verder uitgewerkt kunnen worden in een afgestemd beheer.

WUR – WAGENINGEN

Gesproken is hier met de beheerders en vrijwilligers. Zij passen goed op de vogels qua legselbeheer en zijn hebben ook akkerranden aangelegd. Er is in dit gebied veel overlast van predatie en daardoor zijn er veel vervollegsels. Verstoring door wandelaars met honden is ook een steeds groter probleem.

Er zit nog een grote kievitconcentratie. Vanwege de toename van strokenteelt en aanplant van hagen komen er meer akkervogels (patrijzen en gele kwikstaarten) in het gebied. Er is deels een verschuiving van kievit naar deze akkervogels, zeker in het gebied tegen de Dreeslaan aan. De WUR geeft in het gesprek aan het beheer te handhaven zoals het de afgelopen jaren was. Men past goed op de legfels. Er zijn rondom de akkers enkele brede onbemeste grasranden die interessant zijn voor de kuikens omdat ze kruidenrijk zijn en goede dekking en voedsel (insecten) bieden.

Aanleg van een rondweg Wageningen en het voorgestelde zonnepark Nergena zullen waarschijnlijk negatief uitpakken vanwege verstoring en het wegnemen van grasareaal waar kieviten de afgelopen jaren broedden en kuikens grootbrachten. Het betekent een verlies van broed- en kuikenareaal voor enkele paren weidevogels waar de afgelopen jaren wel met succes nakomelingen groot werden gebracht.

SLAGSTEEG – VEENSTEEG

Gesproken is met vier boeren en een vrijwilliger. De boeren passen goed op met het legselbeheer en laten soms ook percelen met veel nesten langer liggen om de eieren uit te laten komen. Kievit zit vooral op maisland, maar ook wel op grasland. Veel delen van het gebied zijn te nat voor maisland. Ook nu het opgehoogd is, zal het nog steeds te nat zijn voor maisland is de verwachting van de boeren. Maisland voegt hier wel iets toe aan het biotoop voor de kievit maar meer maisland is volgens argumenten van hierboven niet te verwachten.

Door de kap van de bomen aan de Veensteeg is de openheid sterk vergroot en is de link met het centrale deel van het Binnenveld hersteld. Dit is een kans voor de weidevogelpopulatie; de barrière die de bomen vormden is grotendeels verdwenen. Naar verwachting is er zo meer interactie mogelijk voor de vogels tussen de natuurgronden en de landbouwgronden. Dat is in beginsel positief voor de weidevogels.

Verbeteropties liggen in de kap van enkele solitaire of duo bomen midden in de open ruimte. De boeren die deze percelen in eigendom hebben geven aan hier voor open te staan. Ook het beheer van de nieuwe bomenrij aan de Veensteeg heeft aandacht nodig. Met het oog op de weidevogels zou deze regelmatig geknot of afgezet moeten worden om de openheid te blijven waarborgen.

Meer maisland in het gebied is niet reëel vanwege de natheid. Andere verbeteropties zijn het toevoegen van meer kruidenrijk grasland of randen in het gebied. Veel boeren hebben een intensieve bedrijfsvoering en voor hen is dit lastig inpasbaar. Randenbeheer zou mogelijk wel kunnen lukken. Doordat het gebied nat is en daarom altijd wat later wordt gemaaid, is uitgesteld maaien voor een aantal boeren, als er een vergoeding tegenover staat, waarschijnlijk ook een optie.

Voor de korte en middellange termijn zou een fijnmazige dooradering met bijvoorbeeld 2 tot 4 meter brede randen langs de slootkanten een zeer waardevolle aanvulling zijn voor de weidevogels en voor de biodiversiteit in het algemeen (insecten en bloemrijke vegetaties). De boeren zouden bijvoorbeeld 1 juni land kunnen maken van de rand en deze de eerste snede kunnen laten staan en in het voorjaar deze rand niet bemesten. Als er op een of enkele percelen veel broedende vogels zitten zou dit met een ad-hoc pakket kunnen worden opgepakt, waarbij dat jaar uitgesteld maaien wordt toegepast.

Als boeren willen passen ook de volgende maatregelen hier: plasdras, enkele percelen voorweiden of kruidenrijk grasland. Dit is vooral effectief als dit beheer niet te dicht (indicatie is 100 meter) bij de bomen van de Slagsteeg vandaan ligt.

CENTRALE DEEL BINNENVELD – TBO GEBIED

Er hebben gesprekken plaatsgevonden met de terreinbeherende organisaties (TBO's), Mooi Binnenveld, de boerencoöperatie en SBB. SBB Utrechtse gaf aan nog geen gesprek te willen, omdat nog veel beleidsmatige onduidelijk was over hoe en wat zij in het gebied willen doen.

De werkzaamheden zijn in volle gang in de nieuwe natuurterreinen aan de Gelderse zijde. Het beheerplan daarvan bevat een weidevogelparagraaf. Het beheer zal nadrukkelijk ook gericht zijn op het behouden van de openheid, zo bevestigt men in het gesprek. Staatsbosbeheer geeft aan dat bomen en opslag, afgezien van de eiken, worden verwijderd uit het gebied. SBB heeft pitruslenzen uitgemaaid in het voorjaar van 2019. Dat had ook een positief effect op de geschiktheid voor weidevogels. SBB besteedt de maaiwerkzaamheden integraal uit omdat ze gebonden is aan aanbestedingsregels. Het maaisel is door het zeer laat maaien niet geschikt als veevoer. Ze staan wel open om er bokashi (meststof ontstaan uit fermentatie van reststromen) van te (laten) maken om in te zetten op de maispercelen in de omgeving.

In de basis heeft een nat en open gebied met veel schraal grasland veel potentie voor de weidevogels. Zeker nu de openheid is vergroot is er ook goede interactie mogelijk met het omliggende boerenland net zoals bij boer Van Ginkel. Daar zijn de afgelopen 10 jaar op de rand van natte natuur en landbouwgrond zeer goede weidevogelresultaten geboekt.

BOEREN LANGS NATUUR – KOOIWEG WERFTWEG

Hier is bij boer Van Ginkel zeer succesvol weidevogelbeheer op boerenland in interactie met de aanliggende open natuurgebied. Kievit, grutto en tureluur broeden er in boerenland en natuurgebied en fourageren over en weer. Randenbeheer is geprobeerd door de boer en dat heeft volgens de boer positief uitpakkt voor de weidevogels. Op het boerenland zitten hier zeer hoge aantallen weidevogels. Dit kan als voorbeeld dienen voor andere gebieden op de overgangszone van landbouw met natte en open natuur. Je ziet hier wat gedreven vrijwilligers en boeren op de rand van natte en open natuur kunnen bereiken.

Verbeteropties zijn het verder optimaliseren van het predatiebeheer, het verwijderen van enkele hoge bomen langs de Kooiweg/ Eemweg/ Werftweg en het randenbeheer uitbreiden of versterken met met bredere randen.

BOEREN MAATSTEEG ZUID – GRIFT

Hier is gesproken met vier boeren en een vrijwilliger.

Het zijn hier vooral huiskavels, die de boeren vooral beheren als maaigrasland en weidegrasland. In dit gebied zit kievit vooral op het enige perceel maisland dat nog over is. Meer mais is gewenst voor de kievit, maar volgens de boeren is dat door de derogatie en de beperking tot 20% maisland niet aan de orde. Omdat het huiskavels zijn willen de boeren de grond optimaal benutten voor eiwitrijke weides. Door het weiden is er in

potentie wel een goed kuikenbiotoop voor kievitskuikens. De verschillende boeren maaien in praktijk niet altijd in dezelfde week in mei waardoor er als vanzelf een soort een mozaiek ontstaat, maar dat verschilt van jaar tot jaar. Bomen zijn er niet of nauwelijks in het gebied achter het boerderijlint. Zo'n 100 meter achter het boerderijlint is het gebied zeer open.

Verbeteropties liggen in het verwijderen of kort houden van een bosje op een perceel van een particuliere grondeigenaar. Een andere – realiseerbare - verbetering ligt in het realiseren van kruidenrijke randen langs de percelen. Enkele boeren lijken hier voor open te staan of zijn in ieder geval niet op voorhand afwijzend. Hele percelen beheren als 1 juni land of 15 juni kruidenrijk past niet in de huiskavel zo geven ze aan.

Experimenteren met een kruidenrijke of een botanische rand is een goede optie. Een van de boeren doet dit ook elders op een perceel op afstand en heeft er goede ervaringen mee. Het kost weinig ruimte en is inpasbaar in het beheer en in de bedrijfsvoering en de beheervergoeding is voldoende. In dit gebied broedden het afgelopen jaar ook grutto's en de kuikens zijn ook groot geworden. Het gebied heeft daar ook de potentie voor. Op de legsels wordt goed gepast door boeren en vrijwilligers. Met smalle kruidenrijke randen van 2 tot 4 meter langs de perceelsslotsen lijkt een verdere verbetering van het biotoop mogelijk en kan de kuikens een mooi netwerk worden geboden om te fourageren en te schuilen voor predatoren.

MAATSTEEG MIDDEN – BOERENNATUURBLOK VAN 24 HA

Dit gebied wordt gebruikt door vier boeren uit Achterberg. Dit was voorheen onderdeel van de EHS / NNN maar het is uit de begrenzing gehaald.

Er zijn afspraken gemaakt dat deze boeren op de gronden pakketten afsluiten en ze deze natuurvriendelijk gaan beheren. Dat hebben ze ook gedaan. Een aantal percelen is echter door de boeren opnieuw ingezaaid en dit heeft een andere grasmat opgeleverd die niet meer kruidenrijk is. Het aantal legsels viel er de afgelopen jaren dan ook tegen. Het beheer is divers, namelijk 1 juni land, 8 juni land, 15 juni kruidenrijk en botanische hooilandrand. Een mix die passend is voor de weidevogels. Het land is zo nat dat de eerste snee in de regel niet bemest wordt. Op termijn zou hier met dit beheer weer een kruidenrijke vegetatie moeten ontstaan en daarmee ook een goed weidevogelbiotoop moeten kunnen ontstaan.

Enkele van de boeren past dit beheer goed, omdat ze ruim in het ruwvoer zitten. Het brengt nog wat op met de subsidie en telt mee voor GLB en mestplaatsingsruimte zo redeneren ze. Een andere boer die krap in de grond zit zou het liever intensiever beheren en er zoveel mogelijk goed gras van winnen. Het winnen van goed gras dat voor de koeien voedzamer is belangrijk voor deze boer.

Verbeteropties voor dit gebied zijn er eigenlijk niet qua beheer, qua openheid en qua vochttoestand. Het moet langzaam maar zeker weer kruidenrijk worden. Dit vraagt tijd. Het is natuurlijk met de zware beheerpakketten een relatief kostbare hoek laand qua beheer, terwijl het momenteel niet heel veel rendement oplevert in aantallen broedende weidevogels. Een optie is misschien het mozaiek samen af te stemmen zodat er altijd kort en lang gras is in kuikenperiode. Ruige mest die in de winterperiode kan worden uitgereden zou waarschijnlijk ook een verbetering zijn voor dit land. Momenteel is het regelgevingstechnisch mogelijk om vanaf december ruige mest uit te rijden. Wanneer de grond dit toelaat over een nachtvorst zou dit een goed iets op kunnen leveren voor de vogels.

VEENWEG ACHTERBERG

Dit gebied heeft potentie voor weidevogels: het is nat, open en rustig. Het zijn deels huiskavels maar ook kavels op afstand. In het gebied zitten nu relatief weinig weidevogels, alleen op de maisakkers worden ze gezien. We hebben enkele boeren gesproken die hier enkele percelen grond op afstand hebben liggen.

Door de aanwezigheid van een bosje (op een zeer natte plek) en een stevige boomsingel langs het fietspad langs de Grift wordt het gebied voor weidevogels in waarde naar beneden gebracht. Deze bomen scheiden het gebied van de rest van het kerngebied aan de overzijde van de Grift. Het kort maken van deze bomenrij/houtsingel is een belangrijke verbeteroptie. Dit is inmiddels deels uitgevoerd in het winterseizoen van 19/20 door het waterschap. Ook het natte bosje, dat zich hier spontaan heeft ontwikkeld, zou weggehaald moeten worden. De bomen van het bosje weghalen en beheer als plasdras zou een optie kunnen zijn, waardoor de potentie van het gebied zeker zal toenemen. Er broeden nu wel kieviten op de hogere stukken waar nog mais is en ook halfwas kuikens komen wel fourageren in dit deelgebied.

Als de bomen zouden worden verwijderd dan heeft het gebied 'op papier' dezelfde potentie als Maatsteeg Zuid of Kooiweg Werftweg. Als de bomen niet verwijderd kunnen worden heeft het inzetten van randenbeheer voor de weidevogels weinig zin en is in zekere zin weggegooid geld. Met de grondeigenaren van het bosje en het waterschap over de bomen in gesprek is dus een eerste stap die gezet moet worden.

FLANK – ACHTERBERG

Gesproken is in dit gebied met vier boeren en een vertegenwoordiger van de WUR. Kieviten broeden hier vooral op maispercelen, maar mais staat onder druk door derogatie. Op een aantal plekken waar voorheen veel kieviten broeden is de mais verdwenen. Hiermee zijn ook de kieviten verdwenen. Nieuwe maispercelen liggen voor een deel tussen de coulissen en zijn daardoor ongeschikt. Hierdoor is op de flank de laatste jaren de kievitpopulatie danig afgenomen.

De boeren zijn erg betrokken. Ze zien de jongen lopen in greppels en grasranden en die spelen volgens hen dan ook een belangrijke rol. Ze zien ook dat een groenbemester die eenmaal goed is aangeslagen niet meer geschikt is als nestbiotoop voor de kievit. Ze zijn bereid tot vroeg onderwerken in het voorjaar. Het kost een extra werkgang en het zou mooi zijn als daar een vergoeding voor zou komen, zo geven ze aan. Het blijkt dat deze vergoeding inmiddels beschikbaar is in combinatie met laat inzaaien. Als het weer en de bereikbaarheid van het perceel het toelaat gaan de boeren dit dan ook uitvoeren; het laat inzaaien is voor enkele van de boeren wel een belemmering.

Een boer heeft goede ervaringen met het klepelen van de kanten van een maisperceel en greppels in het vroege voorjaar. Een meter rand is dan kort en de greppel kaal. Hij ziet daar in het voorjaar regelmatig kuikens en jonge kieviten fourageren. In dit gebied wordt beperkt geweid. Op het maisland passen de boeren goed op de vogels. Graskanten of een kruidenrijke grasstrook langs een weg op de WUR proefvelden zijn belangrijk voor de opgroeiende kuikens, zo komt uit de gesprekken naar voren.

Kaal maisland maken in het voorjaar. Randen en greppels geschikt houden voor de kuikens en her en der een randje met kruidenrijk grasland en bij voorkeur her en der weiden wordt gezien als een combinatie waarmee kieviten in deze zone goed kunnen voortbestaan. Niet overal op de flank komen deze elementen bij elkaar.

Verbeteropties liggen met name in vroeg onderwerken van groenbemester op maisland. Hiervoor is door het collectief een beheerpakket ontwikkeld met een passende vergoeding. Later inzaaien van de mais (na 15 mei) wordt door deze boeren niet gezien als optie. Ze hebben hier geen goede ervaringen met onderzaai onder de mais en als ze voldoende gewasproductie willen halen moet de mais er wel op tijd in, zo stellen zij. Ook dan kunnen en willen de boeren goed op de legsels passen.

HAARWEG-HAARWAL

De laatste jaren broedden in dit deelgebied nog maar weinig vogels. Meer dan 10 jaar terug zaten er wel Kieviten en wulpen. Waarom de aantallen zo zijn teruggelopen is niet helemaal duidelijk. Mais is er minder in dit gebied dan in het verleden en het grasland lijkt er uniformer en intensiever gebruikt. Mogelijk speelt ook predatie een rol. Het gebied heeft een kleibodem. Dit is een gebied dat door het grotendeels afwezig zijn van weidevogel nu geen prioriteit heeft in de verbeteropties.

4 Synthese

Uit de analyse van de ontwikkelingen van de laatste jaren en de gesprekken die met de boeren, terreinbeheerders en vrijwilligers zijn gehouden, zijn een aantal constatering af te leiden wat betreft maatregelen en acties die zinvol lijken om de weidevogels in het Binnenveld te ondersteunen.

VEEL BOEREN ZETTEN ZICH IN VOOR WEIDEVOGELS

Uit de gesprekken komt naar voren dat de boeren zien welke maatregelen effectief zijn. Ze zien de vogels en af en toe hun kuikens in het veld en daar beleven ze plezier aan. Veel boeren denken goed aan de legsels bij het veldwerk en ze doen vrijwel allemaal aan legselbeheer. Ze zien echter ook veel predatie.

VERDIENMODEL VAN DE BOER LIGT IN GOED RUWVOER

Niet iedere boer heeft fysiek de ruimte voor weidevogelbeheer. De boeren in het Binnenveld zijn relatief intensief wat betreft grondgebruik. De hoge druk op de grondmarkt geeft hen ook weinig ruimte. Door de vele ruimteclaims op de grond zal de gronddruk hoog blijven en zijn boeren genoodzaakt om hun gronden goed (lees hoog-productief) in te zetten. Intensief graslandbeheer en maisland gericht op hoge productie van droge stof en kVEM staat bij de meesten zo blijkt ook uit de gesprekken voorop. Een aantal boeren teelt zelf zo veel mogelijk en zo goed mogelijk gras en koopt mais aan. Goed gras vinden zij de basis van hun bedrijf. Door het streefcriterium van 65% eiwit van eigen land wordt dit nog eens extra versterkt.

Een aantal boeren zit wat ruimer in het ruwvoer. Een inschatting is dat dit om de kleine helft van de melkveehouders gaat zo blijkt uit de gesprekken. Bij hen is er - enige - ruimte om een deel van hun gronden in te zetten voor kruidenrijker grasland of kruidenrijke randen. Ze doen dat nu echter niet of nauwelijks. Dat kan zijn omdat het onbekend is of omdat het de gewoonte is de gronden goed te benutten.

Een klein aantal boeren wil wel of heeft al hele percelen kruidenrijk grasland of 1 juni land. Zij denken actief na over een ander verdienmodel voor - een deel van - hun eigen bedrijf en zien dat enkele hectares van dit land goed inpasbaar is in de bedrijfsvoering. Zolang het meetelt voor de mestregelgeving, de pacht niet te hoog is en/of de vergoeding goed is, dan willen ze dit doen. Deze boeren hebben immers voldoende hoge kwaliteit ruwvoer. Percelen met beheervergoedingen leveren extra inkomsten in de vorm van subsidie. Het voer van het beheersland is goed voor jongvee, droge koeien of als onderdeel van het melkveerantsoen in de voermengwagen. Onderzoek van Wageningen Universiteit geeft aan dat voer van het beheersgrasland van 15% pirma inpasbaar is in het rantsoen van melkvee.

LEGSELBEHEER ALLEEN IS NIET – MEER - GENOEG

Het beheer door de boeren en de weidevogelwerkgroepen richt zich vooralsnog vooral op legselbeheer. Hier worden/zijn goede resultaten mee geboekt de afgelopen jaren. Een groot deel van de eerste legsels of anders van de tweede legsels komt uit. Predatie is de belangrijkste oorzaak van verliezen.

Het is echter onduidelijk of de kuikenoverleving succesvol is. Daar is eigenlijk veel te weinig zicht op bij de boeren en de vrijwilligers en dat is juist wel wenselijk. Wat is nu bepalend in een succesvolle kuikenoverleving? Goed kuikenland is een basisvoorwaarde voor de kuikenoverleving, zowel voor dekking bij onraad als voor goed voedsel (insecten) om te kunnen groeien. Kievitskuikens houden van relatief kort gras met pollen; weiland met weidegang in de buurt of kruidenrijk grasland of kruidenrijke grasranden is gunstig. Voor gruttokuikens is langer kruidenrijk gras met een open structuur belangrijk, zodat de kuikens er tussendoor kunnen lopen.

BASISBIOTOOP OP ORDE BRENGEN

De Beheer op Maat (BOM) systematiek laat zien dat weidevogels vooral voorkomen waar het open, vochtig, en rustig is en bij relatief minder productief grasland.

In het Binnenveld komen een aantal verspreide bosjes en bomen voor in het gebied. Als die zouden worden verwijderd komt dit de openheid ten goede en ontstaat direct veel meer open gebied. Het areaal geschikt biotoop neemt dan direct toe. Natuurlijk kan dit alleen in die delen die echt open zijn. In de Kraats en op de Flank van de Utrechtse Heuvelrug is er een meer besloten coulisselandschap en daarmee minder geschikt.

Het waterpeil is lastige knop om aan te draaien. Grote delen van het gebied zijn in het vroege voorjaar kletsnat door kwel en een neerslagoverschot. Het hart van het Binnenveld is het laatste jaar verder vernat door afgraving. Dit middengebied in het Binnenveld is te nat voor maisteelt. Vocht is voor wat betreft weidevogels in de basis wel op orde.

De rust in het gebied is afgenomen de afgelopen 20 jaar doordat steeds meer paden zijn aangelegd en een steeds groter deel van het Binnenveld toegankelijk is gemaakt. Er zijn fietspaden bijgekomen en er wordt meer gerecreerd. Dit weer terugdraaien is niet reëel. De aandacht zou moeten liggen op rustig en stil houden van de gebieden, die dat nu nog zijn.

In bijlage 2 is een paragraaf opgenomen met daarin een indicatie van de kosten om de inrichting van het biotoop in de basis op orde te brengen. De kosten voor legselbeheer en het langjarig beheer van kruidenrijke randen en percelen en uitgesteld maaien zijn in dat overzicht niet opgenomen.

Bijgaand kaartjes laat zien welke bomen zouden kunnen worden verwijderd om op enkele locaties in het binnenveld het biotoop met eenvoudige maatregelen verder te versterken.

Situatie Wolfsdijk – Maanderbroek: door gericht het bosje van 0,5 hectare en een singel 50 meter te kappen (in rode blokje) wordt het gebied dat potentieel geschikt is voor weidevogels sterk vergroot; Het gele gebied wordt dan ook aantrekkelijk voor weidevogels en zo ontstaat een aaneengesloten open nat weidegebied. Wanneer het bosje kan worden omgezet naar een natte plasdras wordt de belemmering zelfs de meest aantrekkelijke plek in het gebied voor weidevogels.

Situatie Grift – Werftweg: door gericht de beplanting langs het fietspad langs de grift terug te zetten worden twee open gebieden die nu worden doorsneden weer verbonden. Dit zal de openheid zeer versterken en de twee aparte gebieden samensmelten tot een open gebied geschikt voor weidevogels. Een bosje tussen Veensteeg en Grift is ontstaan op een zeer natte plek. Deze zou ook kunnen worden omgevormd tot plas dras waardoor het een aantrekkingskracht uitoefent op weidevogels in plaats van dat het nu een belemmering is voor weidevogels. De hogere bomen langs Kooiweg en Werftweg zouden bij voorkeur ook worden verwijderd. Dan ontstaat hier een groot zeer open en nat gebied: ideaal voor weidevogels.

KUIKENFASE VERDIENT MEER AANDACHT

Eerder in dit stuk is al aangegeven dat de kuikenfase meer aandacht behoeft. Er is weinig zicht op de kuikenoverleving maar de hypothese is dat grote delen van het gebied begin mei gemaaid zijn en daarmee minder geschikt zijn voor kuikens om te overleven. Kuikens zijn in het korte gras zichtbaar voor predatoren, doordat er weinig dekking is en langer kruidenrijk gras slechts beperkt aanwezig. Het is juist dit langere en kruidenrijke gras dat meer en vooral grotere insecten heeft, waardoor de kuikens gemakkelijker aan voedsel kunnen komen.

Ook het biotoop voor de kuikens zou beter kunnen. Her en der is er wel een mozaiek van verschillende graslengtes, doordat veel veldkavels bij elkaar liggen die op verschillende tijdstippen gemaaid worden. Een betere monitoring van kuikenoverleving is nodig, want alleen dan kan worden bekeken wat wel of niet succesvol is en waarom. Als daar meer duidelijkheid over is, kan daar op worden ingezet bij het beheer.

Een belangrijke start van de strategie voor de verbetering van het kuikenbiotoop is het stimuleren van randenbeheer. Voor kievitkuikens zijn de akkerranden langs maispercelen en randen langs nabijgelegen grasland belangrijk, voor gruttokuikens de botanische randen van graslandpercelen. Zowel kruidenrijkere randen met 1 juni beheer of 15 juni kruidenrijk beheer zijn gunstig, bijvoorbeeld als een rand van 3 meter breedte aan één of beide zijden van een sloot. Op die manier wordt het hele gebied fijnmazig dooraderd. Als deze brede randen lastig te realiseren zijn, zijn eventueel randen van 1 meter breedte langs beide slootkanten te doen. In het vroege voorjaar wordt deze rand dan niet bemest, zodat het gewas langzamer op gang komt en kruidenrijker van karakter wordt. Met de tweede snee kan deze rand worden meegemaaid en daarna eventueel wel worden bemest.

Als het inpasbaar is zou ook zwaarder beheer als kruidenrijke rand of botanische rand kunnen worden overwogen. Hiervoor is dan een ANLB subsidie beschikbaar. Bemesting in de vorm van kunstmest of drijfmest is dan niet meer toegestaan. Een fijnmazige dooradering langs de boerensloten zou een goede basis kunnen zijn voor een beter kuikenbiotoop en ook 'andere' biodiversiteit vooruit helpen. Boeren die ruim in het ruwvoer zitten zouden dit kunnen toepassen en met de subsidie uit agrarisch natuurbeheer nog extra inkomsten voor hun bedrijf kunnen krijgen. Het is een bescheiden maatregel, met bescheiden areaal maar al het goed wordt toegepast zal er een positief effect van uitgaan.

VERGOEDINGEN EN WIL BIJ COLLECTIEVEN IS BESCHIKBAAR

Deze strategie van randenbeheer is gunstig voor de ontwikkeling van de weidevogelpopulatie en is voor veel boeren inpasbaar. Het geeft de boeren de gelegenheid om met kleine stappen met kuikengericht beheer te beginnen. Ieder van de boeren rondom het kerngebied zouden kunnen worden benaderd om bij voorkeur langs alle sloten in het open gebied maar in ieder geval langs een sloot aan een of beide zijden een kruidenrijke rand te ontwikkelen. De vergoeding vanuit het collectief lijkt hiervoor beschikbaar.

Enkele boeren die verder willen gaan met een plasdras oever, hele percelen kruidenrijk grasland, voorweiden of uitgesteld maaien zouden daartoe de gelegenheid (vergoeding) moeten krijgen. De maatregelen zijn echter alleen zinvol rondom het kerngebied van de TBO's in het hart van het Binnenveld en op percelen waar de afgelopen jaren al weidevogels hebben gebroed.

Nabij de maissatellieten is het zware beheer met hele percelen kruidenrijk grasland relatief minder effectief. Daar zou wel op randenbeheer kunnen worden ingezet.

NATUURONTWIKKELING EN OPENHEID ALS GROTE KANS

De natuurorganisaties geven alle aan dat ze het gebied open willen houden. Overtollig riet en boomopslag zullen periodiek worden verwijderd. Het uitmaaien van pitrusconcentraties is gunstig voor de weidevogels doordat vroeg gemaaide en kalere stukken ontstaan. Het beheer is primair gericht op botanische kwaliteit maar als de openheid gehandhaaft blijft, biedt het gebied naar verwachting ook veel kansen voor kritische weidevogels. Zo kan dit gebied ook de kern vormen voor een goed leefgebied voor weidevogels.

AANEENGESLOTEN MIDDENGEBIED – WEIDEVOGELKERNGEBIED?

Als het centrale deel van het Binnenveld als open natuurgebied verder wordt ontwikkeld en de boeren een mozaiek van randen realiseren in de open gebieden die daaraan grenzen kan voor het Binnenveld zoets ontstaan als:

- Circa 300 ha open natuurland
- Circa 450 ha omliggend open boerenland met randenmozaiek.

Met gericht verwijderen en beheer van huidige beplanting ontstaat een groot aaneengesloten gebied van ca 750 hectare dat open en nat tot vochtig is. Een groot deel is kletsnat, de ca 450 ha rond het kerngebied die zijn opgehoogd zijn vochtig. Dit natte open natuurgebied, omringd met vochtig boerenland waar weidegang, kruidenrijkere randen en af en toe een maisperceel voorkomen, vormt een goede basis voor de weidevogelpopulatie in het Binnenveld.

WEIDEVOGELKANSGEBIED

Te overwegen is om dit te zijner tijd aan te merken als weidevogelkansgebied. Dit zou de stip aan de horizon kunnen zijn. Niet zozeer om extra middelen te krijgen. Die lijken ook wel beschikbaar bij de collectieven via de reguliere beheersvergoedingen of anders is er de creativiteit wel om toegespitste pakketten te maken. Maar meer om planologische bescherming te verkrijgen en ongewenste ontwikkelingen zoals nieuwe wegen en paden, opgaande beplanting of initiatieven voor duurzame energie zoals windturbines of zonneparken in het open gebied tegen te gaan. Een aanduiding als weidevogelkerngebied kan ook ondersteunend zijn voor het predatiebeheer.

MAISSATELLIETEN OPTIMALISEREN

Naast het centrale deel van het Binnenveld zijn er satellieten met concentraties van kieviten, zoals in het Maanderbroek, her en der op de flank van de Heuvelrug, bij de WUR en langs de Dragonderweg. Deze populaties broeden vooral op bouwland/ maisland. Met maatregelen, zoals weidegang in de buurt tijdens de kuikenfase, vroeg onderwerken van groenbemester, laat inzaaien van mais én het realiseren van kruidenrijke randen kunnen her en der kleine parels van weidevogelgebieden met hoge aantallen kieviten in stand worden gehouden. Tot op heden volstond het legselbeheer en goed oppassen door boeren en vrijwilligers. Echter door derogatie (maximaal 20 ipv 30% mais in het bouwplan) en tegenomen aandacht voor groenbesters staan deze gebieden naar verwachting de komende jaren wel onder druk.

Een kansrijk gebied ligt bij de Wolfsdijk in het Maanderbroek. Door gericht een bosje te verwijderen en om te vormen tot plasdras aangevuld met kruidenrijke randen of circa 2 ha kruidenrijk blok en omliggend gebied met mais, weidegang bij een van de melkveehouders kan dit gebied zijn huidige relatief nog hoge aantallen weidevogels naar verwachting handhaven. Door het bosje weg te halen wordt een veel groter gebied potentieel interessant voor de Kievit. Dit bosje knipt het gebied nu nog als het ware in tweeën.

Een ander kansrijk gebied wordt gevormd een aantal maispercelen langs de Groene grens. De Groene grens zou dan aan de kant van het boerenland open gehouden moeten worden door de opslag van wilgen en riet aan die zijde jaarlijks te verwijderen. Er ontstaat dan een plasdras zone naast de natte maispercelen waar de Kieviten broeden. De jongen hebben op de overgang van de landbouw en groene grens dan een prachtig mooi opgroeigebied.

Ook in de andere satellieten zijn misschien met gerichte, kleine ingrepen verbeteringen aan te brengen, bijvoorbeeld her en der een kruidenrijke grasrand of verwijderen van enkele bomen.

ALS DOORKIJK NAAR DE TOEKOMST: STRATEGIE

Als we kijken naar het Binnenveld en als de maatregelen die mogelijk zijn, worden ook daadwerkelijk uitgevoerd, dan zou er in de (nabije) toekomst een groot aangesloten gebied van 750 ha ontstaan met hoge potentie voor weidevogel: 300 ha natte natuur en 450 ha fijnmazig dooraderd, vochtig boerenland daar omheen. Welke maatregelen dit zijn:

Natuurland 300 ha

In dit natuurgebied zijn dit de te behouden/ ontwikkelen kwaliteiten:

- Open
- Kletsnat
- Weinig toegankelijk en rustig
- Botanisch – blauw - grasland met een open structuur

Zowel Staatsbosbeheer Gelderland als Coöperatie Binnenveldse Hooilanden als Vereniging Mooi Binnenveld geven aan dat ze hun natuurbeheer richten op de botanische kwaliteiten met behoud van openheid.

Botanische doelen staan bovenaan maar weidevogels kunnen meeliften vanwege het open karakter.

Omliggend boerenland 450 ha

- Dit fijnmazig dooraderen met randen: dit kost circa 3 à 4% areaal per boer dus 15 à 20 hectare totaal voor het gehele gebied.
- Een blok zwaar agrarisch natuurbeheer op 1x 24 ha aan de Achterbergse kant (volgens bestaande afspraak bij het er afhalen van de status EHS / NNN van deze gronden)
- Op wat langere termijn 1x of 2x nog 10 ha erbij aan de Gelderse zijde van de Grift bij boeren die er voelen om verder te gaan richting natuurinclusief boeren: dit vraagt 20 ha extra beheerareaal.
- Pas waar mogelijk slimme wisselwerking toe met particuliere grondeigenaren. Zo zou bijvoorbeeld met burgers die paardenhooi willen hebben en een wei in het coulisselandschap van de Kraats hebben juist daar wat intensiever geboerd kunnen worden terwijl het paardenhooi van het uitgesteld maaibeheer op weidevogelgrasland in het open deel van het Binnenveld komt.

In totaal gaat het -aanvullend op de natuurterreinen- in aanvang om circa 40 ha agrarisch natuurbeheer, dat op termijn uitgroeit richting 60 ha, mits daarvoor genoeg animo is onder de boeren. Hierdoor wordt, naast de bijdrage aan het biotoop van de weidevogels, ook de algehele biodiversiteit verbeterd door meer kruidenrijke randen, meer insecten. Dit biedt de gelegenheid tot volop interactie tussen het natuurterrein en het dooraderde boerenland.

De strategie is om dit langzaam te laten ontstaan en boeren uit te dagen of te verleiden hiermee te experimenteren. Natuurlijk moet hier een passende vergoeding tegenover staan, zodanig dat voor deze gronden een goed verdienmodel is.

Wanneer het bovenstaande model succesvol is, in de zin dat boeren het toepasbaar vinden in hun bedrijfsvoering én het structureel meer weidevogels (kieviten en grutto's) oplevert, zou dit in de loop van de jaren kunnen worden aangevuld met extra maatregelen, zoals plas-dras en kruidenrijk grasland. Ook hiervoor zou er dan een gepaste vergoeding moeten zijn.

Aantrekkelijk voor de boer / aantrekkelijk voor de vogels

Als je weidevogelbeheer wilt doen en het aantrekkelijk wilt maken voor de vogels, moet het ook aantrekkelijk zijn voor de boer. Momenteel zijn beheersvergoedingen gebaseerd op een vergoeding voor de inkomstenderving. Dus er zit geen plus op voor de gemiddelde boer.

Hieronder is dit kort uitgewerkt in een verdienmodel per hectare voor graslandbeheer:

Normaal productiegrasland

*Opbrengst 10 à 11 ton droge stof per ha
15 ct per kg droge stof -> 1500-1800 euro per ha
Daarvoor 5 à 6x maaien, schudden, inkuilen
4 of 5x bemesten*

1 juni land

*9 ton droge stof per ha; 15 ct per kg. + 300 euro vergoeding.
4x maaien; 1x minder. 3x bemesten. -> minder landkosten
Zelfde of bij veel ruwvoer beter rendement per ha.
Als er ruimte is qua ruwvoer op bedrijf een kleine plus.*

15 juni kruidenrijk

*6 ton droge stof per ha maar van mindere kwaliteit
10 ct per kg + 1250 euro vergoeding uit ANLB
Niet bemesten, daar bespaar je op en 2 of 3 x maaien
Zelfde of beter rendement per ha. Maar je moet bij krapte in je rantsoen wel van elders voer aankopen.
Tot maximaal 15% van dit gras is inpasbaar in rantsoen op melkveebedrijven zegt WUR*

5 Uitvoering

Uit het voorgaande zijn verschillende maatregelen en acties af te leiden, die van belang zijn om de weidevogelstand tenminste te kunnen handhaven en -in het gunstige geval- zelfs verder te kunnen laten toenemen. In dit hoofdstuk is beschreven welke maatregelen dat zijn, en welke partijen daarbij een rol hebben.

BRENG HET BASISBIOTOOP OP ORDE EN BLIJF BEHEREN

Om het basisbiotoop op orde te houden is het nodig om in delen van het gebied de bomen te verwijderen of regelmatig te knotten; eens in de 5 jaar wilgen knotten / elzen afzetten.

Op een enkele plaats kan waar een bosje is verwijderd een plasdras worden gecreëerd of naar - gewone – landbouwgrond worden omgevormd.

De vochtigheid van de percelen in stand houden en/of creëren van plas dras op enkele strategische plekken. Ook het handhaven van de rust is belangrijk. Dit kan bijvoorbeeld door kavelpaden en klompenpaden in het broed- en kuikenseizoen af te sluiten.

Wie: gemeente Ede / gemeente Rhenen / gemeente Wageningen / TBO's / Boeren

ZET IN OP RESTRICTIEF RUIMTELIJKE BELEID

Ontwikkelingen in het Binnenveld gaan sluipenderwijs en tegelijkertijd razendsnel. De afgelopen jaren zijn bij met name Wageningen en Veenendaal landerijen omgevormd waar daarvoor tientallen broedparen zaten.

Willen we weidevogels in het Binnenveld bewaren dan zijn maatregelen nodig op en nabij percelen die geschikt zijn voor weidevogels:

- Behoud van de openheid
- Geen verstedelijking
- Geen zonnepanelen
- Geen windturbines
- Groene grens, maar zonder hoge bomen
- Periodiek terugzetten van bomen (wilgen knotten 1x per 3-4 jaar, elzen terugzetten 1x per 5-6 jaar)
- Rust bewaren daar waar het nog rustig is.

Op termijn zou het gebied de formele status weidevogelgebied kunnen krijgen. Op langere termijn geeft dit bescherming van het open weidevogellandschap in het centrale deel van het Binnenveld. Daarmee kunnen ongewenste ontwikkelingen worden tegengehouden. In directe zin dan. Indirect kunnen deze ontwikkelingen dan wel net buiten het gebied komen en zo toch doorwerken op de gronddruk en ook het verdienmodel van de boeren.

Dit vraagt ook om keuzes. Bij de keuze voor een open centraal deel van het Binnenveld, meer besloten flanken en De Kraats en halfopen overgangsgebieden daartussen en richting de dorps- en stadsranden. Dit sluit aan op de oorspronkelijke kernkwaliteiten van het landschap in het Binnenveld.

De openheid van het gebied rond de Veensteeg is daarbij cruciaal. Het centrale deel van het Binnenveld heeft de potentie om zich daadwerkelijk tot een groot aaneengesloten weidevogelgebied te ontwikkelen van circa 750 ha. De keuzes zullen de komende jaren moeten worden gemaakt door de gemeentes en provincies. De kansen liggen er als de natuurgebieden ontwikkeld worden tot blauwgrasland met een open karakter. De weidevogels zullen dan naar alle waarschijnlijkheid meeprofiteren op voorwaarde dat de openheid gehandhaafd blijft. De huidige circa 40 paren grutto kunnen dan naar verwachting zeker verdubbelen.

Het boerenland ernaast staat met de natuur in verbinding. De bomen die als barrieres in het biotoop staan zouden dan bij uitdrukkelijk op een beperkte hoogte worden gehouden en periodiek moeten worden geknot of afgezet. Aanvullend zou men als grotere strategie voor het Binnenveld kunnen kiezen om het landschap te verdichten met lijnvormige opgaande landschapselmenten in de Kraats en flanken van de Heuvelrug. Het contrast tussen open en besloten gebied wordt zo versterkt. Ieder van deze gebieden heeft zijn eigen kenmerkende natuur en landschap en is daarmee aantrekkelijk voor de mens en dier als leefomgeving. Veel landschappen zijn juist de afgelopen jaren juist 'gemiddeld' geworden: niet heel open niet heel besloten. In open gebieden is beplanting toegenomen, in besloten gebieden is beplanting verdwenen. Er is veel voor te zeggen ook historisch om de openheid weer te laten ontstaan. Met als groter perspectief de bossen en heide op de Heuvelrug en Veluwe, kleinschalige coulisselandschappen en dorpen op de overgangen en een zeer open weidelandschap in kerngebied van het Binnenveld.

Wie: gemeente Ede / gemeente Rhenen / gemeente Wageningen

LEGSELBEHEER SUCCESVOL, GRAAG VOORTZETTEN

De afgelopen jaren is met de boeren en vrijwilligers gewerkt aan een succesvol legselbeheer. Dit is de basis geweest van de huidige weidevogelpopulaties in het Binnenveld die zich in tegenstelling tot landelijke trends relatief gunstig heeft ontwikkeld. De beloning vanuit de gemeenten is een stimulans voor de boeren en vrijwilligers. Veel van de beschermde legfels komen ook uit. Boeren zijn zich door dit instrumentarium extra bewust van de weidevogels en stemmen hun werkzaamheden in het voorjaar er op af. Het broedsucces is goed. Continuering van dit beleid is daarom gewenst ook als extra en blijvende stimulans.

Wie: gemeente Ede / gemeente Rhenen / gemeente Wageningen / Weidevogelwerkgroepen Oost en West / boeren

OOK KUIKENBIOTOOP BELONEN / BOEREN WERVEN

Onduidelijk is wat er met de kuikens gebeurt. Zij zijn erg kwetsbaar in periode van de maand mei (kievit en grutto) en begin juni (grutto). Veel boeren hebben een relatief intensieve bedrijfsvoering met weinig ruimte in de ruwvoervoorziening. Voor goed kuikenland is het langer laten staan en minder bemesten van gras in de eerste snee nodig. Maar met deze eerste snee missen boeren relatief goed gras. Effectieve maatregelen die passend kan zijn en waar boeren nog wel ruimte voor zien is randenbeheer. Een onbemeste rand langs sloten in gebieden waar weidevogels zitten of zouden kunnen zitten is een effectieve maatregel aanvullend op het legselbeheer en levert ook meer biodiversiteit. Aan beide kanten van een sloot tenminste 1 meter maar bij voorkeur 3 tot 6 meter die eerste snee niet gemaaid en bemest wordt. Als enkele boeren dit doen ontstaat als

vanzelf een uitgebreid netwerk van kruidenrijkere randen. Dit levert dekking en voedsel in de vorm van insecten voor de kuikens. De tweede snee kan gewoon worden meegemaaid begin juni en daarna eventueel ook weer worden bemest.

Wie: collectief / Weidevogelwerkgroepen / Boeren

WEIDEVOGELBEHEER ALS ECHT VERDIENMODEL

Vanuit de collectieven zijn vergoedingen beschikbaar voor botanisch randenbeheer, 1 juni land, 8 juni land of kruidenrijk grasland. Een boer die in het Binnenveld aan weidevogelbeheer wil doen kan er vergoeding voor krijgen. De vergoedingen voor agrarisch natuurbeheer worden getoetst op staatsteun. Daarmee zijn de gelden alleen een compensatie voor gedeerde inkomsten. Bedrijven die ruim in het ruwvoer zitten kunnen er goed mee uit de voeten. Bedrijven die krap in het ruwvoer zitten geven er vaak de voorkeur aan de eigen ruwvoerproductie zo hoog mogelijk te hebben. Dit leidt tot hoogproductief eiwitrijk grasland dat vaak wordt gemaaid en bemest. Dit soort grasland is minder geschikt als weidevogelbiotoop want er zitten aantoonbaar minder insecten en ook de dekking en doorloopbaarheid voor kuikens van dit vaak dichte gras is minder.

Een verdienmodel biedt het huidige agrarisch natuurbeheer dus niet. Het is wel wenselijk als er boeren echt verleid moeten worden tot alternatieve keuzes om een plus op de inkomsten te genereren. Als een boer structureel om wil vormen naar meer natuurinclusief boeren zou een dergelijke plus er moeten komen.

In de gemeentelijke politiek en bij beleidsmakers wordt gesproken over het inrichten van een landschapsfonds of biodiversiteitsfonds. Ook elders in Nederland bijvoorbeeld in polder Mastenbroek zijn ervaringen met dergelijke fondsen. De denkrichting hierbij is dat door woningbouw of windturbines landbouwgrond en natuurareaal wordt onttrokken. Als voor elke hectare die dit betreft een bedrag in een fonds wordt gestort, kan daarmee een fonds worden gevuld waarmee boeren een bonus krijgen op natuurbeheer op hun bedrijven bovenop de standaard van de vergoeding van de collectieven voor agrarisch natuurbeheer. Dan komt er echt een plus op de vergoeding en ontstaat een verdienmodel. Dat helpt om de blijvende boeren te ondersteunen.

Wie: collectief / weidevogelfonds / gemeenten / weidevogelwerkgroep

EXPERIMENTEER MEER, BEGIN KLEIN

Als alles blijft zoals het was zal er voor de weidevogels niets verbeteren. Veranderen is nodig en experimenteren past daarbij om te ontdekken wat effectief is voor de vogels en wat past binnen de bedrijfsvoering van de boeren en de terreinbeherende organisaties. Dit zijn maatregelen waarmee geëxperimenteerd kan worden:

- Randenbeheer met vergoeding van kievitpakket volgens verschillende varianten. Als alternatief voor het 1 juni land een lichtere variant: eerste snee overslaan en niet bemesten bij de eerste snee. Een alternatief daarvoor kan ook zijn het als kruidenrijk graslandrand te beheren met alleen ruige mest of mest van weidend vee. Een ander alternatief is juist de rand extra vroeg te maaien en hergroei te laten ontstaan voor het moment dat er kuikens rondlopen.

- In het natuurgebied gebruik maken van sinusmaaien of vroeg in februari of maart delen kaal maaien. Ook dit leidt tot extra diversiteit en naar verwachting een positief effect op de weidevogels.
- Maispercelen vroeg onderwerken met vergoeding van kievitpakket, eventueel slechts op een strook of een deel van het perceel. Die strook eventueel braak laten liggen en bij voorkeur pas na 15 mei bewerken en inzaaien. Het is wenselijk het legsel daar te krijgen en het verleggen van de legsel naar zo'n strook is soms ook succesvol.
- Probeer dingen uit per boer en kijk na een paar jaar wat wel of niet werkt. Als het succesvol is dan pas is bredere toepassing voor de hand liggend. Succesvol zijn dingen die zowel voor boer als voor de weidevogels aantrekkelijk en/of passend zijn.

Wie: Boer met zijn vrijwilliger. Per deelgebied maatregelen proberen en goed kijken wat de effecten zijn.

EENDUIDIGER MONITOREN

- Beter zicht op de weidevogels, broedparen, legsel en kuikens via eenduidige monitoring. Legsel worden goed opgezocht en beschermd en er wordt bijgehouden hoeveel legsel er zijn. Dit geeft een goed beeld van de populatie, maar niet een compleet beeld. De kievit heeft vaak meerdere legsel, waardoor geen goed zicht is op het aantal broedparen. Ook zou op natuur- en landbouwpercelen op dezelfde manier moeten worden gemonitord, bij voorkeur op broedparen volgens een vast protocol. Daarnaast zijn alarmtellingen wenselijk om zicht te krijgen op de kuikenoverleving en op waar de kuikens naar toe trekken. Dat geeft informatie over wat interessante biotopen zijn. Monitoring op gebiedsniveau helpt om te weten welke maatregelen passen.
- Monitoring van veranderingen in omgeving. Monitoring moet ook op een aantal andere zaken, om zo grip krijgen op wat wel en niet werkt. Er is meer zicht op predatie gewenst, wetende dit een lastig ligt en controversieel is. Ook het biotoop en daarbij ook de aanwezigheid van riet, bomen, ruigtes is relevant. Door het gericht vast te leggen is te zien hoe het landschap door de jaren heen geleidelijk verandert.
- Vastleggen welke maatregelen waar worden genomen en dit evalueren. Het beter zicht krijgen op de maatregelen, wat de effecten zijn en wat de ervaringen van de boer zijn, is van belang. Bijvoorbeeld wanneer is de eerste en tweede snee per perceel geweest? Wat zijn effecten van onderzaai vanggewas, van onderwerken, etc? Dit geeft inzicht in het kuikenland en de kwaliteit van het biotoop in eind april, mei en begin juni. Maar ook: Wat vindt de boer van de maatregelen? Zijn deze inpasbaar? De vrijwilliger kan een belangrijke rol spelen bij het vastleggen van deze gegevens. Het vraagt wel om een soort standaard monitoringsformulier of aanpak/protocol dat alle vrijwilligers volgen.
- Standaard protocol opstellen en uitdragen. Veel kennis zit in het hoofd van boeren en vrijwilligers en dat maakt het lastig om een totaaloverzicht te krijgen. Een protocol, eenvoudig maar wel robuust, kan hierbij behulpzaam zijn. Inhoudelijk, qua opzet aansluiten bij wat bepalend is voor een goed weidevogelgebied: mate van openheid, vochttoestand, verstoring, gewaszwarte en soort beheer. Ook predatie en bijzonderheden zouden een plek moeten krijgen. Per deelgebied wordt jaarlijks een korte rapportage gemaakt. Onder de vrijwilligers is genoeg kennis om zo'n protocol op te zetten.

Wie: ANV en TBO's samen

BETER COMMUNICEREN, SNEL KUNNEN SCHAKELLEN

- Gezamenlijke verantwoordelijkheid. Veel gaat goed in het Binnenveld, zo blijkt uit de cijfers. Er zijn veel partijen betrokken en dat maakt afstemming lastig; twee provincies, vier gemeenten, diverse boeren, diverse natuurbeheerders, twee groepen vrijwilligers en twee collectieven. Het zou goed zijn als één persoon of organisatie de regie en verantwoordelijkheid voor het gehele gebied neemt en die het overzicht en het gezag heeft om mensen bij elkaar te krijgen en te experimenteren.
- Goede en snelle communicatie faciliteren. Communicatie tussen de partijen is belangrijk. Met de boeren kan in het seizoen nog beter gecommuniceerd worden. Als er veel vogels op een perceel zitten hoe regel je dan bijvoorbeeld snel en vlot last minute beheer? Op percelen met veel weidevogels zou later of juist eerder gemaaid moeten worden, of een blok gras moeten blijven staan. Ook onderling tussen vrijwilligers, en tussen de vrijwilligers van het oostelijk en westelijk deel kan de uitwisseling van ervaringen worden verbeterd.
- Online app of tool met actuele locatie van weidevogels. Om zicht te krijgen op waar last minute beheer nodig is, is het van belang snel te kunnen schakelen. Het is wenselijk elke week of tweewekelijks een update van een totaalkaart met weidevogels in het binnenveld te maken. Ook een wekelijkse update van uitgekomen legsels en waar kuikens zich zouden kunnen bevinden is gewenst. Dit zou bij voorkeur op een op een centrale plek online beschikbaar moeten zijn, of anders zou die informatie via een mail of app naar de boeren / loonwerkers gestuurd kunnen worden.

Wie: ANV, weidevogelwerkgroepen, boeren, collectief

WAARDERING GEVEN

Mensen groeien van waardering. Waardering geeft status en mensen ervaren dat vaak als een belangrijke beloning voor hun handelen. Boeren die zich inzetten voor weidevogels zouden daarom ook met waardering beloond moeten worden. Zorg dat ze gezien worden, bijvoorbeeld dat er aandacht voor is in pers en media en in de sociale contacten. Of geef bijvoorbeeld een bedankje in de vorm van een bloemetje of een dinerbon voor alle boeren die weidevogellegsels uit hebben zien komen.

Hetzelfde geldt voor de vrijwilligers, die vele uren belangeloos in het veld lopen. Voor hen ligt de waardering in de mooie momenten in het veld: het vinden van eerste ei, de kuikens die in een nest of in het veld worden waargenomen. Ook een gezamenlijke start- en slotavond waarop alle mooie momenten worden getoond kan bijdragen aan erkenning van het vrijwilligerswerk.

Wie: weidevogelwerkgroep en ANV

NIEUWE ALLIANTIES VOOR GROND

- Koester de melkveehouderij en boeren van het Binnenveld. Er zijn in het gebied nog circa 25 a 30 actieve melkveehouders en nog enkele andere boeren die van groot belang zijn om de weidevogelpopulatie in stand te kunnen houden. Een aantal melkveehouders liet in de gesprekken doorschemeren dat hun verdienmodel lastig is. Een aantal heeft op dit moment neveninkomsten nodig om het hoofd boven water te houden. Ze staan onder druk vanwege krappe verdiensten de

afgelopen jaren, maar ook door de onzekerheid door stikstofregulering hetgeen door de hoge gronddruk in het gebied extra wordt versterkt.

In het Binnenveld zijn ook veel burgers of voormalige boeren met enkele hectares grond. Hen betrekken bij het weidevogelbeheer is een kans. Verken of de particuliere paardenboeren die behoefte hebben aan structuurrijk hooi en die misschien zelf gronden hebben die wat intensiever gebruikt kunnen worden, kunnen worden betrokken.

- Grond voor Binnenveldse boeren beschikbaar maken. Een aantal gronden wordt nu aan boeren van verder weg verpacht. Als grondbezitters zoals WUR, de kerken en gemeenten zouden kiezen voor de lange termijn en niet voor de korte termijn zou dat de boeren van het Binnenveld steunen. Dit zou ook passen bij het profiel van deze partijen om dichtbij te zoeken en zo breder bij te dragen aan de lokale/ regionale economie en bij bredere doelstellingen. Gronden die verpacht of vererfpacht worden bij voorkeur in gebruik geven bij blijvende boeren in het Binnenveld.
- Fonds voor biodiversiteit en landschap. Er wordt gesproken over een fonds voor biodiversiteit en landschap in ieder geval in gemeenten Ede en Wageningen. Bij voorkeur zou zo'n fonds er kunnen komen voor het gehele Binnenveld waarmee boeren bijvoorbeeld randenbeheer als verdienmodel kunnen inzetten. Boeren kunnen hiermee gericht beloond worden voor maatregelen voor natuurinclusieve landbouw of gecompenseerd worden voor de waardedaling van de grond bij de wat extensievere benutting. Het is een stimulans bovenop bestaande ANLB pakketten; Het model verandert dan van alleen een vergoeding van inkomstenderving naar een daadwerkelijke beloning voor geleverde diensten. Het fonds kan worden gebruikt voor weidevogelbeheer of bijvoorbeeld in de Kraats of op de Flanken bij het beheer en ontwikkelen van opgaande beplanting en kruidenrijke randen. Bij voorkeur zou zo'n fonds buiten de politiek gehouden moeten worden en voor een termijn van tenminste 20 jaar moeten worden ingericht.

Wie: grondbezitters als kerken, WUR en gemeenten, 4 gemeenten.

Conclusie / discussie

Door de inzet van boeren, natuurbeheerders en vrijwilligers is de weidevogelpopulatie in het Binnenveld de afgelopen 10 jaar redelijk stabiel gebleven. Dit in tegenstelling tot een sterk dalende nationale tendens voor vrijwel alle weidevogels.

Het centrale deel van het Binnenveld heeft door maatregelen zoals de vernatting en kap van bomenrijen de potentie om zich op de middellange termijn te ontwikkelen tot weidevogelgebied met een stabiele populatie van Kievit, grutto en tureluur. Vanuit de huidige circa 20 à 40 paren grutto lijkt doorontwikkeling naar 80 of meer broedparen van de grutto mogelijk.

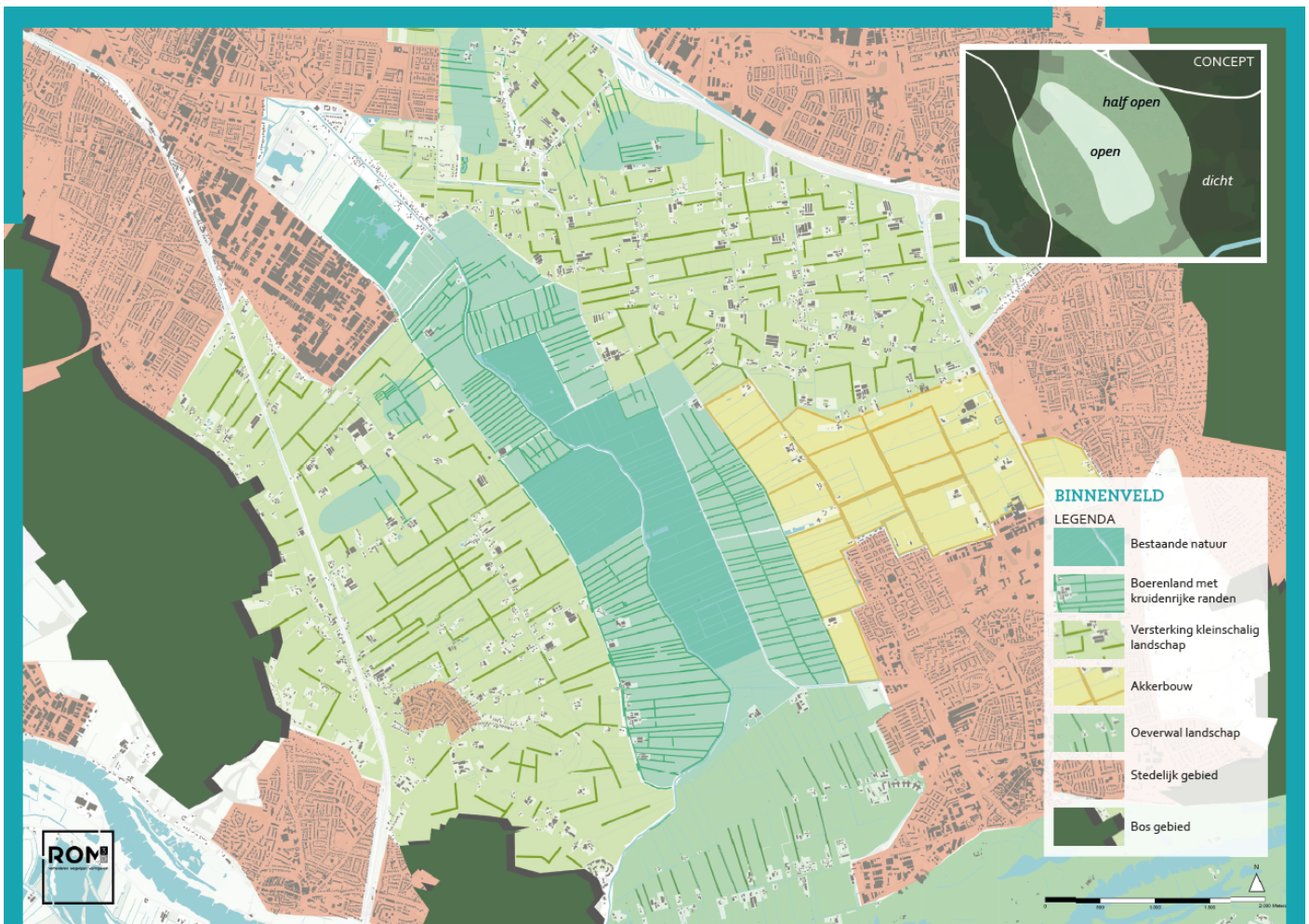
Dit centrale deel bestaat uit 750 hectare waarvan circa 300 ha open en nat halfnatuurlijk grasland beheerd door de TBO's. Daaromheen ontwikkelt zich vanuit perspectief van de weidevogels een schil van 450 hectare met vochtig en fijnmazig dooraderd boerenland met kruidenrijke randen. In deze zone zijn momenteel zo'n 25 à 30 boeren actief. Op enige afstand bevindt zich een aantal satellietgebieden met daarin nog kansrijke Kievitpopulaties gebonden aan vooral maispercelen als broedbiotoop.

Voorwaarde voor een ontwikkeling tot succesvol weidevogel(kans)gebied is dat in het centrale deel van het Binnenveld worden gekozen voor een zeer open natuur- en weidelandschap waar de nog aanwezige opgaande beplanting op strategische plekken wordt verwijderd en in de toekomst goed wordt beheerd zodat de openheid gewaarborgd blijft.

Daarnaast is het eveneens nodig dat een substantieel aantal boeren in dit gebied naast legselbeheer aanvullend investeert in een goed kuikenbiotoop. Dit betekent een keuze voor meer kruidenrijke randen en/of percelen op de boerenbedrijven in het centrale deel van het Binnenveld. Een aantal boeren gaf in de verkennende gesprekken aan deze kant voor een deel van hun gronden wel op te willen of is daar al mee bezig. De overheid en de collectieven kunnen deze keuze van de boeren stimuleren door deze boeren een aantrekkelijk verdienmodel te bieden. Als basis kan het ANLB vanuit de collectieven fungeren met daarbij een financiële aanvulling vanuit een biodiversiteits- en landschapsfonds vanuit de gemeenten.

Een toekomstig weidevogel(kans)gebied zou het gebied ook planologisch moeten beschermen en zo vrijwaren van negatieve ruimtelijke ontwikkelingen op het gebied van windturbines, zonneparken en bebouwing of verstoring.

Het huidige legselbeheer is in het Binnenveld de afgelopen jaren succesvol gebleken. Dit zou gecontinueerd moeten worden als stimulans voor het weidevogelbeheer in de satellieten en als extra resultaatbeloning op boerenland.

Toelichting op de kaart

Centrale deel - weidevogelkansgebied

- Centrale deel van het Binnenveld bestaat uit 300 ha natte open natuurterreinen – gericht op botanische doelen; weidevogels profiteren mee. SBB, coöperaties van boeren en burgers.
- 24 ha agrarisch natuurbeheer door boeren Achterberg met ANLB pakketten.
- 450 ha omliggend boerenland fijnmazig dooraderd door randenbeheer van 3 meter langs de slootkanten. Circa 3 à 4% van boerenareaal, dus bijna 20 ha. Bij voorkeur kruidenrijk grasland of botanisch beheer of zogenaamd 1 juni land. Gebied Veensteeg-Slagsteeg, Gebied Kooiweg Werftweg, Gebied Maatsteeg-Grift, Gebied Veenweg Grift. Waar mogelijk aangevuld met perceelsgewijs beheer.
- Hier plek voor Kievit, grutto, tureluur, wulp en mogelijk ook watersnip

Satellieten - kievit

- Satellieten kievit – bij Dragonderweg, bij Maanderbroek-Wolfsdijk, op flanken bij Veenendaal en Achterberg. Her en der zijn open gebieden waar de combinatie mais, weidegang en grasland met her en der kruidenrijke randen of overhoeken belangrijk zijn voor de kievit. Bij de WUR proefvelden (akkerbouw) kan naast de kievit ook ruimte geboden worden aan akkervogels zoals patrijs en gele kwikstaart. Dit is extra succesvol in combinatie met strokenteelt en akkerranden.

Kleinschalig boerenland

- Kraats-Nergena en de flanken Heuvelrug behouden en ontwikkelen als kleinschalig landschap; dit is geen weidevogelgebied. Hier richt agrarisch natuurbeheer zich op het ersterken van singels, houtwallen en knotbomenrijen. Kruidenrijke randen langs deze elementen maken dit extra aantrekkelijk voor de biodiversiteit. Het oeverwallandschap zou ook tot kleinschalig boerenland kunnen worden ontwikkeld.

Bijlage 1 – Lonend verdienenmodel

In het onderstaande zijn voor twee fictieve boeren de mogelijke verdienenmodellen uitgewerkt.

Boer X – huiskavel en grond in weidevogelgebied

- 40 ha land in gebruik
- In 10 percelen van 5 ha
- Per perceel van 200 bij 250 meter, samen 900 meter randlengte
- Stel 2 meter randenbeheer langs de sloot, dan 1800 vierkante meter per perceel
- 1,44 ha per bedrijf.
- Vergoeding bij 1 juni beheer voor 333 euro per ha en dus per bedrijf 480 euro per jaar. Productie naar verwachting nog 7 ton 9 droge stof per ha.
- Vergoeding bij 15 juni kruidenrijk voor 1250 euro per ha en dus per bedrijf 1800 euro per jaar. Productie naar verwachting 5 a 7 ton droge stof per ha.
- Op goede percelen produceert dit bedrijf 10 à 11 ton droge stof per hectare. Door het weidevogelbeheer mist het bedrijf enige droge stof. Omdat het ruim in het ruwvoer zit is dit goed inpasbaar.
- Aanvullende vergoeding vanuit Biodiversiteits en landschapsfonds?

Boer Y – kavel op afstand op nat land in weidevogelgebied

- 40 ha land in gebruik
- 5 ha in weidevogelgebied op afstand gelegen. Te nat voor mais. Laat grasland dat moeilijk te bemesten is in het voorjaar.
- 5 ha 1 juni grasland; eerste snee niet bemesten. Tweede en derde snee wel.
- Vergoeding is 333 euro per ha dus 1665 euro per bedrijf per jaar.
- Op goede percelen produceert dit bedrijf 10 à 11 ton droge stof per hectare. Door het weidevogelbeheer mist het bedrijf enige droge stof. Het is een intensief bedrijf. Eigenlijk is het ruwvoer hard nodig.
- Aanvullende vergoeding vanuit Biodiversiteits en landschapsfonds?

Bijlage 2 – Uitvoeringsparagraaf

Hieronder is aangegeven welke inrichtingsmaatregelen gewenst zijn om het biotoop verder te verbeteren. Het gaat hier met name om eenmalige inrichtingsmaatregelen zoals het verwijderen van bomen en het aanleggen van plas dras gebiedjes. Van belang daarbij is dat na de inrichting deze gebieden op een juiste manier beheerd worden. Er is aangenomen dat de middelen daarvoor beschikbaar komen uit de ANLB gelden via de collectieven.

Locatie	Activiteit	Ha/ m1/ stuks	Geschatte kosten
Wolfsdijk	Kappen bosje/struweel rondom waterpartij. Licht vergraven/-afgraven max. 20-40 cm. Plasdras creëren	Ca. 0,5 ha	Kappen 1000,- ¹ Vergraven 1000 - 2000,- ²
Veenweg	Kappen bosje/struweel. Licht vergraven/-afgraven max. 20 cm. Plasdras creëren	Ca. 0,25 ha	Kappen 500,- ³ Vergraven 500 - 1000,- ⁴
Marsdijk, Veenweg, Maatsteeg	Wilgen knotten 1x per 3 jaar	50 st	0,- ⁵
	of Wilgen verwijderen, incl. stobben	50 st	Zagen 0,- ⁶ Frezen 2500 – 5000,-
Werftweg, Erfweg, Kooiweg	Verwijderen hoge populieren/essen, incl. stobben	10 st	Zagen 0,- ⁷ Frezen 500 – 1000,-
Slagsteeg, Veensteeg	Verwijderen grote wilgen, incl. stobben	10 st	Frezen 500 – 1000,-
Nader te bepalen locatie	Herplant bomen	70 st	Planten 2100,-
Fietspad langs Grift	Struweel verwijderen, ca. 5 m breed	1200 m1	Kappen en afvoeren 5000,-

¹ Evt. om niet als de kwaliteit van het hout goed is.

² Als de grond ter plekke verwerkt kan worden

³ Evt. om niet als de kwaliteit van het hout goed is.

⁴ Als de grond ter plekke verwerkt kan worden

⁵ Knotbrigade, tenen naar dierentuin

⁶ Bomen zagen voor het hout

⁷ Bomen zagen voor het hout